

HELSINGIN-SANOMIEN URHEILU-UUTISOINNIN OMINAISPIIRTEET – TAPAUSKOHTAISessa TARKASTELUSSA VUODEN 2009 TENNISJUTUT

ANTTI LAINE, ELVIIRA VÄLIMÄKI

Yhteyshenkilö: Antti Laine, Jyväskylän yliopisto, Liikuntakasvatuksen laitos, PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto.
Puh. 040-805 3958. Sähköposti: antti.laine@juu.fi

TIIVISTELMÄ

Laine A., Välimäki E. 2012. Helsingin Sanomien urheilu-uutisoinnin ominaispiirteet – tapauskohtaisessa tarkastelussa vuoden 2009 tennisjutut. *Liikunta & Tiede* 49 (6), 66–73.

■ Artikkelissa tarkastellaan Helsingin Sanomien urheilujournalismia lehdessä vuonna 2009 julkaistujen tennisjuttujen perusteella. Päätehtävänä on yksittäisen urheilumuodon yhden vuoden aikaista uutisointia tutkimalla selvittää, mitkä ovat levikiltään Suomen suurimman sanomalehden urheilu-uutisoinnin ominaispiirteet? Tutkimuksen sanomalehtiaineisto on jaettu neljään osaan, joista keskeisin sisältää kaikki Helsingin Sanomien urheilusivuilla vuonna 2009 julkaistut tennistä käsittelevät jutut. Analyysimenetelmänä on käytetty määrällistä ja laadullista sisällönanalyysia.

Analyysi osoittaa, että Helsingin Sanomien urheilu-uutisointi on sekoitus faktapohjaista journalismia ja urheiluviihdettä. Valtaosassa juttuja raportoidaan menestyskeskeisesti huippu-urheilusta. Juttujen keskiössä ovat tulokset, mikä tekee urheilu-uutisoinnista sisällöltään ja näkökulmiltaan yksipuolista sekä kaavamaisista. Urheilutoimittajat myötäilevät tulkinnoissaan urheilijoiden mielipiteitä ja esittävät harvoin analyttisiä, kriittisiä sekä kantaa ottavia näkemyksiä.

Asiasanat: Urheilujournalismi, sanomalehti, sisällönanalyysi.

JOHDANTO

Urheilu on esimerkiksi sanomalehtien palstatilan ja television katsojalukujen perusteella suosituimpia joukkotiedotuksen osa-alueita. Tutkijoita urheilujournalismi ei ole silti paljoa kiinnostanut. Heikkoon kiinnostukseen on vaikuttanut muun muassa se, etteivät kaikki tutkijat ole pitäneet urheilujournalismia oikeana journalismin muotona, vaan ovat luokitelleet sen viihteeksi. (Ks. esim. Boyle 2006, 8–11; Brookes 2002, 2.) Urheilujournalismin tutkimukseen on alettu kiinnittää huomiota vasta tiettyjen lieveilmiöiden kuten dopingin ja vedonlyöntivilpin tehdessä siitä kelvollisen tutkimuskohteen (Koljonen 2000, 2).

Valtaosa urheilujournalismin seuraamasta urheilusta on ammattiuurheilijoiden harjoittamaa kilpa- ja huippu-urheilua. Vaikka huippu-urheilu on vain pieni osa urheilukulttuuriamme, juuri sen tarjoamat elämykset kokoavat ihmiset joukkoviestimien äärelle. Fyysisistä urheilusuorituksista ja urheilukentillä seurattavista kilpailuista on viestintävälineiden kehittymisen myötä muodostunut mediavälitteistä viihdettä (Heinonen 2004, 238–239), millä tarkoitamme tässä merkityksessä kevyttä ajanvietettä. Kuten Koljonen (2000) kuitenkin osuvasti huomauttaa, urheilujournalismia ei voi yksiselitteisesti sijoit-

ABSTRACT

Laine A., Välimäki E. 2012. Characteristics of Sport Reporting in the Newspaper Helsingin Sanomat – Case of Tennis Articles Published in 2009. *Liikunta & Tiede* 49 (6), 66–73.

■ This article examines characteristics of sport journalism in Finland's most widely distributed newspaper Helsingin Sanomat. By analyzing one year reporting of a single sport – in this case tennis during 2009 – the main objective is to scrutinize newspaper's qualities of sport reporting in general. The research material consists of four different types of newspaper segments. The most central segment includes all articles related to tennis that were published in the sport pages of Helsingin Sanomat during the year 2009. Research methods used are quantitative and qualitative content analyzes.

The analysis indicates that sport journalism in Helsingin Sanomat is a mixture of factual sport reporting and sport entertainment. The majority of the newspaper's articles deals with professional tennis, especially success in matches. Match results play a central role in the articles, which directs sport reporting towards formal and one-sided viewpoints and contents. In their published interpretations sport journalists retell athletes' opinions. Analytic, critical, and outspoken views are rarely expressed.

Keywords: Sport journalism, newspaper, content analysis.

taa journalismin viihdelohkoon. Urheilujournalismissa käytetään uutismaista esitystapaa ja se täyttää monia muitakin faktapohjaiselle journalismille tyypillisiä tehtäviä. Urheilujournalismi on siten monisärmäinen, viihteen ja faktapohjaisen journalismin välimaastossa liikkuva ilmiö. (Koljonen 2000, 4–6.)

Huippu-urheilu muodostaa yhdessä median ja markkinoiden kanssa tiiviin kolmiyhteyden. Urheilun suhde mediaan on hyvin ammatimainen, sillä huippu-urheilun elinehtona on tarkkaan harkittu yhteistyö median kanssa. Suuret mediayleisöt houkuttelevat sponsoreita ja kasvattavat tulovirtoja. (Itkonen ym. 2007, 15–16.) Raha ja sponsorivalta määräävät tahdin – myös mediataloissa. Urheilumediat raportoivat markkinalogiikan mukaisesti itselleen kannattavimmista tapahtumista ja lajeista. Erityisesti markkinalogiikka pätee urheilun lähetysoikeuksiin suuria summia investoineisiin televisiokanaviin, mutta myös tässä suhteessa riippumattomampiin viestimiin. Sanomalehdetkin raportoivat siitä, mikä lukijoita kiinnostaa. Lehdet pitää saada kaupaksi ja ilmoitustilaa myydyksi.

Jotta urheilujournalismi täyttäisi monipuolisemmin journalismin kriteerit, tulisi urheilutoimittajien tarkastella nykyistä syvällisemmin

erilaisten yhteiskunnallisten ilmiöiden yhteyttä huippu-urheiluun. Tämä olisi tärkeää urheilujournalismin uskottavuuden kannalta, sillä osana joukkotiedotusta urheilujournalismin tehtäviin kuuluu yhteiskuntajärjestelmän ja yhteisten etujen valvonta. (Heinilä 2000, 279–280.) Urheilutoimittajien tulisi muun muassa paneutua urheiluun sisältyvien väärinkäytösten ja eettisten ongelmien tutkimiseen sekä esittämiseen (Wanta 2006, 109). Viihdyttämisen paine kuitenkin siirtää huomiota pois yhteiskunnallisista kysymyksistä. Vaikka journalismin tulisi olla kriittistä sekä tuottaa tasapuolisesti kaikkia yksilöitä edustavia toimintatapoja ja merkityksiä, on valtaileisön mieltyömysten kuunteleminen lopulta urheilutoimittajien elinehto. (Ks. Boyle 2006, 3–5.)

Laineen (2011) suomalaisten ja ruotsalaisten iltapäivälehtien urheilujournalismin kohdistuneen tutkimuksen mukaan urheilujournalismi sisältää runsaasti urheilusuorituksiin ja urheilun sääntöihin liittyvää kritiikkiä, mutta hyvin vähän urheiluorganisaatioihin ja urheilun yhteiskunnalliseen asemaan liittyvää kritiikkiä. Ikävistä asioista tiedotetaan, mutta niitä ei tongita, jos kaupallisesti kannattavia uutisvoittoja ei ole luvassa. (Ks. Laine 2011, 237–238.) Urheilutoimittajat ovat kiinnostuneita urheilun moraalista vain, jos se antaa aihetta myyviin juttuihin (Virtapohja 1998, 242). Urheilutoimittajilta on arvioitu puuttuvan ammattimainen etäisyys tarkastelemaansa ilmiöön (Beck & Bosshart 2003, 15).

Sähköisten viestintävälineiden kehityksen myötä kilpailu urheilusta uutisovien tiedotusvälineiden kesken on kiristynyt (Jeanrenaud & Késenne 2006, 3). Urheilujournalismin muodot monipuolistuivat 1980- ja 1990-luvulla, kun sanomalehtien, radion ja television rinnalle tulivat tekstitelevisio sekä internet online-tulospalveluineen. Nykyisin urheiluviestintään osallistuvat verkkosivustojen ja blogien muodossa lukuisat tahot. Urheilumediakentän monipuolistumisen myötä etenkin sanomalehdet ovat joutuneet miettimään urheilujournalismin uudesta näkökulmasta. Vaatimukset sanomalehdissä julkaistaville jutuille ovat kasvaneet. Koska sähköiset viestintävälineet esittävät tapahtumat ja kertovat tulokset, sanomalehtien tulisi muun muassa taustoittaa tapahtumia sekä keskittyä tuloksiin vaikuttaviin tekijöihin (ks. Seppänen 2002, 10–11). Yhdeksi sanomalehtien selviytymiskeinoksi uutiskilpailussa on havaittu mielipidejutut, joissa toimittajat ottavat personoidusti kantaa ajankohtaisiin aiheisiin (Kivioja 2008, 52–53; ks. myös Laine 2011, 221). Sanomalehtitoimittajien olisi myös tärkeää tunnustaa kaikille merkitykselliset kiinnekohdat ja laittaa tarinallisuudella laajan lukijajakunnan mielikuvitus liikkeelle (ks. Hujanen 2007, 262). Urheilutoimittajien kannattaisi esimerkiksi perinteisten tapahtumaraporttien sijaan kirjoittaa lukukokemuksellisesti kiinnostavia kertomuksia, jotka mahdollistavat sähköisistä viestimistä seurattujen urheilutapahtumien uudelleenkokemisen (ks. Boyle 2006, 143).

TUTKIMUSTEHTÄVÄ, -AINEISTOT JA -MENETELMÄT

Tutkimuksessa selvitetään, millaista on levikiltään Suomen suurimman sanomalehden, Helsingin Sanomien (HS), urheilu-uutisointi lehdessä vuonna 2009 julkaistujen tennisjuttujen perusteella. Tutkimuksessa yhdistyvät määrällinen ja laadullinen tarkastelutapa. Kvantitatiivisen analyysin avulla esitetään aineiston kokonaiskuva ja edetään kvalitatiiviseen analyysiin. Laadullinen tutkimusaineisto on analyysin luotettavuuden takia rajattu yksittäiseen urheilumuotoon. Urheilumuodoksi on valittu tennis, jonka uutisoinnin määrän ennakoimme tutkimusekonomisesti sopivaksi vuoden mittaiseen mediaseurantaan ja kerätyn aineiston analyysiin. Muita urheilumuodon valinnassa huomioituja kriteereitä olivat, että tenniksestä raportoivat useat HS:n urheilutoimittajat, tennis on pitkien perinteiden takia useimmille lehden lukijoille tuttu urheilumuoto (vrt. lumilautailu), tenniksessä kilpaillaan sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla (vrt. pesäpallo) ja tenniksessä sekä mies- että naisurheilijat kilpailevat samoissa urheilumedian perinteisesti tarkasti seuraamissa kansainvälisissä arvoturnauksissa (vrt. golf). Ensijaisena tutkimustehtävänä ei kuitenkaan ole selvittää, miten erityisesti tenniksestä HS:ssa uutisoidaan, vaan yksittäiseen urheilumuotoon keskittyen vuositason tutkia, mitkä ovat levikiltään Suomen suurimman sanomalehden urheilu-uutisoinnin ominaispiirteet. Valitsemamme lähestymistapa mahdollistaa luotettavasti muun muassa sen selvittämisen, millaiset urheiluaiheet ylittävät vuositason HS:n uutiskynnyksen. Mikäli olisimme koostaneet aineiston tietyn urheilutapahtuman uutisoinnista (esim. olympiakisat), tällainen ei olisi mahdollista.

Toisaalta haluamme korostaa, että aineiston rajaaminen yksittäistä urheilumuotoa käsitteleviin juttuihin asettaa tiettyjä rajoituksia tutkimustuloksien yleistettävyyteen. Jokaisen urheilumuodon uutisoinnilla on tiettyjä kulttuurisidonnaisia erityispiirteitä. Esimerkiksi suomalaisten suosikkilajista jääkiekosta (ks. Laine 2011, 124–129) raportoidaan toisella tapaa kuin mediassa marginaaliin jäävästä ringetystä. Olemme kuitenkin huomioineet tämän sekä tehtäväasettelussa että aineiston analyysissä. Emme pyri tavoittamaan urheilu-uutisoinnin urheilumuotokohtaisia erityispiirteitä, vaan analysoimaan yleisellä tasolla urheilu-uutisoinnin ominaispiirteitä.

Tutkimusaineisto koostuu vuonna 2009 julkaistusta Helsingin Sanomista. Olemme jakaneet aineiston neljään osaan. HS:n sivumääriä vuonna 2009 nimitämme kokonaisaineistoksi ja lehden urheilu-sivumääriä urheiluaineistoksi. Kaikki HS:n urheilusivuilla vuonna 2009 julkaistut tennisjutut muodostavat määrällisen tennisaaineiston ja määrällisestä tennisaaineistosta kvalitatiiviseen tarkasteluun valitut aineistotyyppologiat laadullisen tennisaaineiston. Taulukossa 1 esitämme yhteenvedon tutkimuksen sanomalehtiaineistonimityksistä, aineistojen sisällöistä ja analyysitavoista.

TAULUKKO 1. Sanomalehtiaineistonimitykset, aineistojen sisällöt ja analyysitavat

Aineistonimitys	Sisältö	Analyysitapa
kokonaisaineisto	HS:n kaikki sivut vuonna 2009	Sivumäärävertailu
Urheiluaineisto	HS:n kaikki urheilusivut vuonna 2009	Palstamillimetrlaskentaan perustuva sivumäärävertailu
Määrällinen tennisaaineisto	HS:n kaikki tennisjutut vuonna 2009	Määrällinen sisällönanalyysi
Laadullinen tennisaaineisto	Määrällisestä tennisaaineistosta valitut aineistotyyppologiat	Laadullinen sisällönanalyysi

Tutkimuksen analyysimenetelmänä on käytetty sisällönanalyysia, jossa yhdistyvät määrällinen ja laadullinen tutkimusote. Tutkimus-tarkoitusta varten räätälöidyn analyysitavan tavoitteena on pelkistämisen oluttu tutkittavasta ilmiöstä tiivistetyn ja yleisessä muodossa olevan kuvauksen muodostaminen sekä tekstin merkityksien tunnistaminen (ks. Tuomi & Sarajarvi 2009, 103–106). Aloitimme kokonais- ja urheilua-aineiston mittaamisesta. Kokonaisaineistosta laskimme sivumäärät ja urheilua-aineiston mittasimme palstamillimetreinä. Palstamillimetre-rien suhdeasteikkona käytimme sivumääriä. Mittaustyön jälkeisessä määrällisessä sisällönanalyysissä järjestelimme tennisa-aineistoa ai-neistolähtöisesti määrittelemällä luokkia ja laskemalla niiden esiin-tymistiheyttä. Tilastollinen menetelmä soveltui hyvin tennisa-aineiston määrälliseen tarkasteluun. Luokittelun perusteella selvitimme 1) kuinka paljon vuoden aikana uutisoitiin erilaisista tenniskilpailuista, -tapahtumista ja -ilmiöistä, 2) millainen oli uutisoinnin kohteeksi valittujen urheilijoiden sukupuoli- ja kansalaisuusjakauma sekä 3) millaisista juttutyypeistä aineisto koostui? Määrällisen mittaus- ja luokittelutyön perusteella muodostimme laadullisen tennisa-aineiston. (Ks. taulukko 1.) Raportoimme laadullisen tennisa-aineiston rajauk-sesta ja laadullisen analyysin toteutuksesta esiteltyämme määrällisen analyysin tulokset.

MÄÄRÄLLISEN ANALYYSIN TULOKSET

Kokonaisaineiston päivittäiskohtainen sivukeskiarvo oli 47,8, josta urheilua-aineiston osuus oli tasan kuusi prosenttia. Urheilua-aineiston päivittäiskohtainen sivukeskiarvo oli 2,9. Urheilua-aineiston osuus kokonaisaineistosta vastaa muita lehdestä 2000-luvulla tehtyjä tut-kimuksia. Esimerkiksi Pusan (2004) mukaan vuonna 2003 urhei-lun osuus oli HS:ssa 6,6 prosenttia. Uutisseurannassa oli kyseisenä vuonna mukana 86 eri lajia (Pusa 2004). Vuoden 2009 aikana HS:n urheiluvuilla julkaistiin 238 tennistä käsittelevää juttua, joista muo-dostui 188 juttukokonaisuutta. Juttukokonaisuudella tarkoitamme samalle sivulle tai aukeamalle asemoiduista yksittäisistä jutuista muo-dostuvaa kokonaisuutta. Sivumäärinä tarkasteltuna määrällisen ten-nisa-aineiston laajuus oli runsaat 30 sivua, mikä oli kolme prosenttia urheilua-aineistosta. Taulukoissa 2 ja 3 havainnollistamme määrällisen tennisa-aineiston prosentuaalista jakautumista aineistolähtöisesti muo-dostamiimme sisältöluokkiin. Osuudet olemme laskeneet juttujen lukumääristä.

Tennisjutuista 98 prosenttia käsitteli kilpa- ja huippu-urheilua. Ainoastaan kahdessa jutussa aihealueena oli tennis harrastuksena ja kuntoilu-alueena. Kilpatenniksen hierarkiassa ylimpänä ovat mies-ten ATP- ja naisten WTA-ammattilaisturnaukset, joista julkaistujen juttujen osuus oli 72 prosenttia kaikista tennisjutuista. (Taulukko 2.) Tennisuutisoinnin määrä vaihteli huomattavasti kuukausittain (0,5–6,1 %). Määrällisesti eniten juttuja julkaistiin niinä kuukausina, kun pelattiin neljää ATP- ja WTA-tason Grand Slam -arvoturnausta (Australian, Ranskan, Wimbledonin ja USA:n avoimet). Grand Slam -turnauksista julkaistujen juttujen osuus oli 36 prosenttia kaikista vuoden aikana julkaistuista jutuista (taulukko 2).

TAULUKKO 2. Jutun aihealue

Aihealue	Jutut (%)	Aihealue	Jutut (%)
Huippu-urheilu	98	ATP/WTA	36
Harrastus ja kuntoilu	1	ATP/WTA Grand Slam	36
Muu	1	Muu	28
Yhteensä	100	Yhteensä	100

TAULUKKO 3. Jutun henkilötoimijan sukupuoli ja kansalaisuus

Sukupuoli	Jutut (%)	Kansalaisuus	Jutut (%)
Mies	77	Suomalainen	49
Nainen	15	Ulkomaalainen	48
Molemmat	8	Molemmat	3
Yhteensä	100	Yhteensä	100

Pelkästään mieshenkilöitä käsittelevien juttujen osuus oli 77 prosenttia ja pelkästään naishenkilöitä käsittelevien juttujen osuus 15 prosenttia. Kahdeksassa prosentissa juttuja kohteena oli vähintään yksi mies- ja naishenkilö. (Taulukko 3.) Kaikki HS:n urheilutoimittajien jutut olivat miestoimittajien kirjoittamia. Juttujen henkilötoimi-joista 49 prosenttia oli kotimaisia, 48 prosenttia ulkomaisia ja kolme prosenttia koti- ja ulkomaisia (taulukko 3). Kotimaisista henkilöistä uutisointi keskittyi voimakkaasti kansainvälisellä tasolla kilpaileviin urheilijoihin. Ainoastaan kaksi prosenttia vuoden aikana julkaistuista jutuista tarkasteli kansallisen tason tennistä. Kotimaisista pelaajista juttuja julkaistiin selvästi eniten Jarkko Niemisestä.

Juttutyypiluokittelun rajasimme taustoittavien ja tiedottavien tennisjuttujen määrälliseen vertailuun (vrt. Koljonen 2000, 26–29). Laadullisessa tulososiossa pohdimme lisäksi aiheita juttutyypin vertailunäkökulmasta. Tiedottaviksi jutuiksi jäsenimme ajankohtai-sia kilpailu- ja ottelutapahtumia käsittelevät jutut (esim. ennako- ja tapahtumajutut, ranking-sijoituksia käsittelevät uutiset sekä uutis-sähkeet). Taustoittavien juttujen luokkaan sijoitimme suoranaisesti ajankohtaisiin kilpailu- ja ottelutapahtumiin liittymättömät jutut sekä niiden käsittelyä täydentävät jutut (esim. henkilöjutut ja mielipi-dejutut). Vuoden aikana julkaistuista tennisjutuista 76 prosenttia oli tiedottavia ja 24 prosenttia taustoittavia. Juttukokonaisuuksista noin viidennes sisälsi vähintään yhden taustoittavan jutun.

LAADULLISEN ANALYYSIN TOTEUTUS

Kvantitatiivisen analyysin perusteella valitsimme 11 määrällistä ten-nisa-aineistoa tylogisoivaa juttukokonaisuutta yksityiskohtaisempaa tekstitaso- n kvalitatiivista sisällönanalyysia varten. Valitut juttukoko-naisuudet koostuvat 19 jutusta, jotka edustavat koko vuoden tennis-uutisoinnin tyypillisimpiä aiheita, sisältöjä ja näkökulmia. Jokaisen valitun juttukokonaisuuden aihealueena on huippu-urheilu. Yhdek-sässä 11:sta juttukokonaisuudesta henkilötoimijoina ovat miesurhei-lijat ja kahdessa naisurheilijat. Kuudessa juttukokonaisuudessa urhei-lijat ovat ulkomaisia, neljässä kotimaisia ja yhdessä sekä koti- että ulkomaisia. ATP-turnauksia edustaa kahdeksan juttukokonaisuutta ja WTA-turnauksia yksi juttukokonaisuus. ATP-turnauksista julkais-tuista juttukokonaisuuksista kaksi käsittelee Australian ja USA:n avointen loppuotteluita, kaksi Ranskan avointen ja Wimbledonin välieräotteluita, yksi kahden suomalaispelaajan (Jarkko Nieminen ja Henri Kontinen) kohtaamista ATP-haastajturnauksen välierässä, yksi Henri Kontisen ATP-debyyttiä Tukholman turnauksessa, yksi Jarkko Niemisen puolivälieräottelua Tukholman ATP-turnauksessa sekä yksi yleisemmällä tasolla miespelaajien ATP-listasijoituksia. WTA-turnauksesta julkaistun juttukokonaisuuden aiheena on nais-ten maailmanlistan silloisen ykköspelaajan (Dinara Safina) putoa-minen USA:n avointen kolmannella kierroksella. Kymmenes juttu-kokonaisuus tarkastelee suomalaismiesten menestystä Davis Cup -turnauksessa ja 11 juttukokonaisuus on Jarkko Niemisestä julkaistu henkilöhaastattelu.

Juttukokonaisuuksista neljä sisältää toimittajan kommenttioision. Kommentit ovat pääjuttujen ohessa julkaistuja mielipidejuttuja. Laadulliseen aineistoon valitut jutut ovat viiden HS:n urheilutoimittajan kirjoittamia ja lisäksi joukossa on STT:n julkaisemia uutissähkeitä. Sisällyttämällä laadulliseen aineistoon monipuolisesti eri toimittajien kirjoittamia ja tyypiltään erilaisia juttuja varmistimme, että analyysin kohteena on yleisesti HS:n urheilujournalismi, eikä tietyt juttutyypit tai yksittäisen urheilutoimittajan esitystavat.

Tiedotusvälineiden kieltä analysoidaan kriittisesti, jotta pystyttäisiin osoittamaan tekstien taustalla olevia arvoja, uskomuksia ja toimintatapoja (ks. Kalliokoski 1996, 37). Urheilutoimittajien kielellisten valintojen symbolisten ja myyttisten merkitysten ymmärtäminen vaatii yksittäisten juttujen tarkastelua suhteessa suomalaisen urheilujournalismin perinteisiin ja tutkimukseen (ks. Jokinen ym. 2004, 50–51). Ymmärtääksemme HS:n urheilujournalismin taustalla vaikuttavia toimintatapoja selvitimme, miten juttujen sisällöt ovat rakentuneet kielellisesti ja millaisia valintoja sisältöihin on tehty: mitä on jätetty pois ja mitkä merkitykset ovat keskeisimpiä. Tukeudumme ajatukseen tekstin kokonaistarkastelusta, jossa tutkitaan tekstissä ilmenevien asioiden asettelua suhteessa toisiinsa. (Ks. Fairclough 1997, 136–139, 157).

Juttukokonaisuuksien laadullinen analyysi eteni induktion mukaisesti yksittäisistä ilmauksista kohti käsitteellisempää tulkintaa. Kokonaiskuvan hahmottamiseksi laadullisessa analyysissä analyysiyksiköt oli järkevää määrittää suhteessa isompiin rakenteisiin. Havaintoyksikköinä toimivat yksittäisten sanojen ja lauseiden sijaan aineistokatkelmat, jotka koostuivat useammasta lauseesta. Urheilijoiden kuvailussa tutkimme myös yksittäisiä sanoja, mutta pääasiassa sulautimme yksittäiset sanat ja lauseet osaksi yleisempiä merkityksiä saavuttaaksemme juttukokonaisuuksien tarkastelusta eheän kokonaisuuden.

Jäsenimme laadullisen tennisaineiston havaintoyksikkönä käyttämiimme aineistokatkelmiin. Aloitimme analyysin tutkimalla, millaisista kielellisistä aineistokatkelmista yksittäiset jutut koostuvat. Teimme alustavia jäsennyksiä suhteuttaen tekemämme havainnot jutun kielelliseen kokonaisuuteen. Jäsennettyämme jokaisen jutun kertaalleen, vertasimme tekemiämme aineistokatkelmaluokituksia laadullisen tennisaineiston tasolla. Tämän jälkeen jatkoimme aineistokatkelmien jäsennytyötä juttukohtaisesti. Varmistuaksemme, että olimme jäsentäneet jokaisen jutun aineistokatkelmiksi yhdenmukaisesti, toistimme saman prosessin useita kertoja. Käytimme analyysityössä apuna tekstinkäsittelyohjelmaa. Erityisesti laadullisen aineiston analyysiin tarkoitettuja tietoteknisiä ohjelmistoapuvälineitä emme käyttäneet, sillä koimme paperilehtien kanssa työskentelyn luontevammaksi.

Jäsennettyämme laadullisen tennisaineiston aineistokatkelmiksi, aloitimme aineistokatkelmista muodostuvien teemojen tyypittelyn. Etenimme aineistolähtöisesti, päämääränämme tutkimusongelmaa valaisevien teemojen tunnistaminen. Tämä edellytti monivaiheista luokittelua ja rinnakkaista teoriaan tutustumista. Ensimmäisimmme aineistoa etsimällä yksittäisten aineistokatkelmien välisiä samankaltaisuuksia. Sen jälkeen kiinnitimme huomiota poikkeaviin tapauksiin. Jatkoimme analyysiä niin kauan, että olimme muodostaneet aineiston ominaispiirteitä havainnollistavan luokitusrungon ja jäsentäneet jokaisen aineistokatkelman tiettyyn luokkaan. Tämän jälkeen käsitelimme aineistoa luokkakohteisesti, mikä tarkoitti käytännössä luokkien vaiheittaista yhdistelyä, jäsentelyä ja rajausta. Luokkakohteisen analyysin lopputuloksena muodostuivat urheilu-uutisoinnin ominaispiirteitä luonnehtivat teemat, jotka ovat tutkimuksen edetessä aineistolähtöisesti tarkentuneiden havaintojen synteesi.

Tulosten tarkastelu perustuu teorian ja empirian vuoropuheluun. Esittelemme lomittain aihetta käsittelevää kirjallisuutta ja yksittäisiä teemoja tyypologisoivia aineistokatkelmia, joihin esitetyt tulokset teemakohtaisesti tukeutuvat. Huomionarvoista on, etteivät teemat ole

yksiselitteisiä, vaan aineistoon sisältyy yksittäisiä aineistokatkelmia, jotka ovat ristiriitaisia esittämiemme päätuloksien kanssa. Sisällyttämällä muutamia päätuloksista poikkeavia esimerkkejä raporttiimme, pyrimme osoittamaan, että turhan yleistäviin tulkintoihin tulee suhtautua varauksellisesti. Päätulokset kyseenalaistavien sisältöjen osuus on kuitenkin kokonaisuudessa niin marginaalinen, etteivät ne vaikuta tulkintoihin urheilu-uutisoinnin keskeisimmistä ominaispiirteistä.

LAADULLISEN ANALYYSIN TULOKSET

Raportointia varten olemme tiivistäneet aineistokatkelmat neljäksi teemaksi. Jokaisesta teemasta on muodostettu erillinen alaluku, vaikka sisällöllisesti teemat ovatkin osittain päällekkäisiä. Laadullisen sisällönanalyysin päätulokset ovat: 1) runsaasti tulostietoa ja vähän analysointia, 2) kritiikitöntä huippu-urheilijoiden ja urheilutapahtumien kuvailua, 3) keskipisteessä menestyminen sekä 4) urheilutoimittajan vaimennettu puheääni.

Runsaasti tulostietoa ja vähän analysointia

Huippu-urheiluun keskittyvässä urheilujournalismissa tärkeintä ovat tapahtuma ja siinä tehty tulos (Koljonen 2000, 5–7). Koska voittajan selvittäminen on oleellinen osa kilpaurheilua, on luonnollista, että urheilujournalismissa keskitytään tuloksiin. Tulosorientoituneisuudella emme viittaa urheilusivujen lopussa oleviin tulospörsseihin, vaan muihin juttuihin sisältyvään tulosuutisointiin. Numeroiden ja tilastojen käyttö on runsainta niissä HS:n urheilu-uutisissa, jotka ovat tietotoimistojen tuottamia. HS:n urheilutoimittajien jutut ovat pidempiä ja perusteellisempia kuin tietotoimistojen julkaisemat jutut, mutta myös HS:n urheilutoimittajien kirjoitukset sisältävät paljon numeerista tulos- ja tilastotietoa. Tämän takia useat HS:n urheilutoimittajien kirjoittamat jutut muistuttavat sisällöltään tietotoimistojen tuottamia uutissähkeitä. Merkkimäärältään tiivistettyjen uutissähkeiden ei ole tarkoitus esittää syvällistä kuvausta käsiteltävästä aiheesta, mutta laajemmilta juttutyypeiltä sitä sen sijaan sopii odottaa.

Rowen (1999, 108) mielestä analyytinen tulosten selittäminen ja tulevien tapahtumien ennakoiminen kuuluisi olla olennainen osa urheilujournalismissa. Laadullisessa tennisaineistossa otteluiden lopputuloksia perustellaan ja tulevia tapahtumia ennakoidaan muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta numeerisilla tiedoilla, joita ovat esimerkiksi listasijoitukset, pelaajien ikä sekä keskinäisten kohtaamisten voittotilastot. Tämän vuoksi valtaosasta juttuja puuttuu analyytinen tarkastelu ottelun tapahtumista, eikä lukija pääse selville tulosten taustalla vaikuttavista tekijöistä.

Pakko noin 400 pykälän ero tenniksen ATP-listalla on jossain näkyä, kun Jarkko Nieminen ja Kyproksen Photos Kallias kohtasivat Davis Cupin avauksessa Salossa. [---] Kalliasin ATP-rankkaus on 475:s, Nieminen löytyy tällä viikolla sijalta 62. (HS 19.9.2009.)

Pänkäläinen (1998, 6) muistuttaa, että huippu-urheilu itsessään on vuodesta toiseen toistuvien pitkien sarjojen ja tapahtumien muodossa kaavamaisista. Osallistujat ja tulokset vaihtelevat, mutta perusrakenne on aina sama. Tavoitellaan voittoja ja kerätään pisteitä. Tenniksen tuloskeskeisyydestä ja kaavamaisuudesta esimerkiksi soveltuu laajassa käytettävä ranking-järjestelmä, joka perustuu kauden aikana kerättyjen ATP- ja WTA-pisteiden määrään. Eräissä HS:n tennisjutussa toimittaja tosin kyseenalaistaa osuvasti ranking-järjestelmän toimivuuden urheilijoiden tason mittarina.

Venääläinen on naisten tenniksen tilastoykkönen, vaikka saavutukset eivät asemaa tue. Safina ei ole koskaan voittanut yhtään neljästä Grand Slam-turnauksesta. Eikä voita nytkään, sillä alavireisen naisen urakka

päätyi jo kaksinpelin kolmannella kierroksella. Tunteetonta tietokonetta vastaan on turha rimpuilla. Värkki kertoo, että Safina on numero uno. [...] Pitäisikö rankingjärjestelmä rukata uuteen uskoon? (HS 7.9.2009.)

Viestiäkö esimerkki, että urheilujournalismi ei enää ole niin pinnallista kuin usein on kritisoitu? HS:n urheilutoimituksen esimies-tehtävissä 18 vuoden ajan toimineen Ari Pusan (2004) mukaan urheilujutut ovat muuttuneet analyttisemmiksi. Enää ei tyydytä yksipuolisesti raportoimaan, mitä tapahtui, vaan jutuissa pyritään vastaamaan myös kysymykseen miksi. Myös Itkosen (2001, 45–47) mielestä urheilujournalismissa on siirrytty kohti analyttisempää journalismia. Orell (2001, 14) sen sijaan kritisoi, että urheilujournalismista puuttuu edelleen analyttisyys ja kyseenalaistaminen. Eriävät mielipiteet osoittavat, miten monella tapaa suomalaisen urheilujournalismin laatuun ja sisältöihin suhtaudutaan. Selvää joka tapauksessa on, että analyysien merkitys tiedostetaan. HS:n urheilutoimituksen esimiehenä vuoden 2012 syyskuun alussa aloittanut Kari Räisänen (2012) kirjoitti esittäytymisartikkelissaan: ”Pyrimme tarjoamaan teille mielenkiintoisia uutisia, analyyseja tulosten takaa, hienoja tarinoita ja kiehtovia ihmisiä. Te arvioitte päivittäin, miten tässä onnistumme.” Tutkimuksemme osoittaa, että ainakin tulosten taakse menemisessä työskäri riittää. HS:n urheilujournalismi ei ole kovinkaan analyttistä ja kyseenalaistavaa.

Yhdestätoista juttukokonaisuudesta neljässä tarkastellaan yksityiskohtaisesti ottelutapahtumia. Tarkastelu keskittyy kuitenkin otteiden eri vaiheiden kuvailuun, eikä lopputulokseen tai urheilijan suorituksen vaikuttaneiden tekijöiden analysointiin. Analyttisimmät piirteet keskittyvät yhteen juttukokonaisuuteen, jossa käsitellään Suomen ja Kyproksen kohtaamista Davis Cupissa. Voittajan suoritusta ei kategorisoiden ylistetä tai hävinnyttä vähätellä. Myös odotuksia tulevasta ottelusta arvioidaan muutenkin kuin pelaajien rankingsijoitusten perusteella.

Sunnuntai huipentuu ensimmäisen kerran Niemisen ja Marcos Baghdatisin ottelussa. Tilanne on mielenkiintoinen, kun molemmat rakentavat kuntoa palatakseen takaisin huipulle. Nykyisillä rannkkausilla ei ole siinä kamppailussa mitään merkitystä, eikä Davis Cup yleensääkään nojaa paljon listasijoituksiin. Oman maan edustamisessa piilee niin paljon arvoituksellisia tekijöitä, vaikka kyseessä ovatkin yksilöurheilijat. (HS 19.9.2009.)

Se, että tämä ja sitä ennen esittämämme aineistokatkelma ovat laadullisen tennisaineiston analyttisimpiä, viestii olennaisen: analyttisten aineistokatkelmien määrä on kokonaisuudessaan vähäinen ja tehdyt analyysit ovat varsin pinnallisia. Kuutin (1993, 120–121) mukaan journalistinen tiedonhankinta perustuu usein valmiiseen aineistoon ja tiedonhankinnan prosessit ovat rutiinimaisia. Analyysien tekeminen edellyttääkin urheilutoimittamiseen juurtuneiden toimintatapojen uudistamista: vaatimustason nostoa ja uskallusta siirtyä pois mukavuusalueilta. Tiedostamme, että analyysien kirjoittaminen on työläämpää kuin runsaasti tuloksia ja sitaatteja sisältävien tapahtumajuttujen, mutta toisaalta juuri analyysit tarjoavat sanomalehdille yhden keinon perehdyttää lukijat sähköisten mediamuotojen välittämien tapahtumien taustoihin.

Kritiikitöntä huippu-urheilijoiden ja urheilutapahtumien kuvailua

Urheilijoiden ja urheilutapahtumien kuvailussa olemme aineistokatkelmien ohella syventyneet yksittäisiin sanoihin. Muiden tutkimusteemojen mukaisesti analyysi on kuitenkin rajattu käytettyyn kieleen ja siinä tuotettuihin merkityksiin. Tutkimuskohteena ovat urheilijoiden ja urheilutapahtumien mediarepresentaatiot.

Sanomalehtien urheilusivut ja niiden sisältämä urheiluviihde koostuu pääasiassa värikkäistä kilpailuselostuksista, sankarikertomuksista sekä tarinoista suurten tähtien tekemisistä (Heinilä 2000, 276). Representaatioissa käytetty kieli on usein dramatisoitua ja lioittelevaa (ks. esim. Dahlén 2008, 84–85). Tuomen ja Pyykkösen (1995, 104–108) mielestä huippu-urheilu tarvitsee lioittelevaa urheilukieltä, sillä sen avulla urheilu pysyy omana, todellisuutta ihmeellisempänä elämänaalueena. Rowen (1999, 108–111) mukaan urheilutoimittajat käyttävät epämuodollista kieltä ja värikkäitä ilmauksia tietoisesti. Huippu-urheilun viihteelliset ja draamalliset piirteet ovat juuri niitä elementtejä, joista urheilumedia on kiinnostunut (Virtapohja 1998, 84–85). HS:ssa tennistapahtumia kuvaillaan muun muassa *trilleriksi* ja *spektaakkeliiksi*. Urheilijoiden luonnehdinta on paikoitellen varsin fiktiivistä. Dramatiikkaa luodaan esimerkiksi vastakkainasetteluilla (ks. myös Laine 2011, 252–253), joissa pelaajia nimitetään *saaliiksi* ja *saalistajaksi*.

Tennisjuttujen lioittelu on lähes poikkeuksetta positiivisväritteistä ja kritiikitöntä. Kielteisiä ilmauksia sisältyy aineistoon paljon vähemmän. Urheilijoiden saavutuksia ylistäviä ilmauksia käytetään sen sijaan runsaasti. Urheilijoita representoidaan esimerkiksi sanoin *aateliskerhon ehdokas* ja *värikvahva ehdokas harvojen herraklubiin*. Toimittajat luovat ja ylläpitävät saavutettuun menestykseen perustuvaa arvojärjestystä, johon he systemaattisesti kirjoituksissaan tukeutuvat. Kielen toistaessa itseään se antaa asioille pysyviä merkityksiä (Kuusela 1997, 6). Urheilijoita kruunataan esimerkiksi *Suomen kaikkien aikojen parhaaksi* ja *tenniksen keulakuvaksi*. Toistuessaan kirjavista titeleistä ja värikkäistä luonnehdinnoista muotoutuu osa urheilijan mediapersoonaa.

Joukkoviestimet elävät huippu-urheilun tähtihetkistä ja suurista saavutuksista. Jos urheilijat menestyvät oletetulla tavalla, täytyvät lehtien sivut voittajien tarinoista. (Heinilä 2000, 276.) Jos menestysodotukset eivät toteudu, raportoidaan epäonnistujista. HS:ssa tällaisten juttujen sävy on kuitenkin suhteessa menestyskertomuksiin maltillinen. Esimerkiksi iltpäivälehdissä myös epäonnistumisista revitellään nykyisin räväkästi (ks. Laine 2011, 244), mutta aamulehdille tällainen on harvinaisempaa. Esimerkiksi HS:n (21.10.2009) Henri Kontisen tappioon päättynyttä ATP-debyyttiä käsittelevässä jutussa hänet representoidaan nuoreksi ja sisukkaaksi taistelijaksi, joka pelasi erittäin hyvän ottelun. Otsikko viestii, *Kontinen kaatui Tukholmassa taistellen*. Leipätekstissä esitetään, että *Nuori Henri Kontinen teki kaikkensa... Hän haastoi kuitenkin väkevästi vastustajansa. Syötöt kulkivat aiempien otteluiden tapaan, ja aggressiivinen pelitapa tuotti pisteitä*. Ottelu päättyi Kontisen tappioon erälukemin 2–0. Tappiota pohjustetaan sillä, että *edelliseen yöhön venynyt nelinpeliottelu Jarkko Niemisen kanssa päättyi kiitkeraan takaiskuun...* ja suorituksen arvoa korostetaan toteamalla, että *Kontinen raivasi karsintojen kautta itsensä kaksinpelin pääsarjaan ja urakoi neljän päivän aikana yhteensä viisi ottelua*. Kontisen vastustajan toimittaja representoi kokeneeksi, raamikkaaksi ja hanakasti hyökkääväksi. Lisäksi toimittaja muistuttaa, että vastustaja oli voittanut kolme vuotta sitten Helsingissä haastajatason turnauksen. Ei siis ihme, että Kontinen hävisi – voittamatta erääkään. Voittajan ylivoimaa korostamalla hävinneellekin on helppo antaa tunnustusta. Orell (2001, 14) toteaaakin ironisesti, miten hienoa on, että vastoinkäymistenkin keskellä löydetään urheilijan suorituksista aina jotain myönteistä. Asioista pitäisi kuitenkin puhua niiden oikeilla nimillä.

Meriläisen (2001, 4) mielestä pelkkä tapahtumien kuvailu ja tulosten raportointi eivät urheilujournalismissa riitä. HS:n tennisuutisointi on kuitenkin pääosin juuri pinnallista ja kritiikitöntä suoritusraportointia. Teksteissä ei syvennyttä kilpailusuoritukseen vaikuttaneisiin tekijöihin, vaan tapahtumista esitetään tulos- ja tilastopainotteinen kuvaus. Kun urheilijoiden kuvailussa käytetään pääasiassa vain myönteisiä, lioittelevia ja urheilijaa ihailevia sanavalintoja, uutisointi viihteellistyy, tosiasiapitoisuus vähentyy ja luotettavuus heikentyy.

Itkosen ym. (2008, 29–31) mielestä kriittisen ja mahdollisimman totuudenmukaisen urheilujournalismin toteuttaminen vaatisi toimittajilta huomattavasti lisää ponnistelua. Boylen (2006, 80–84) mukaan urheilutoimittajien resurssit eivät kuitenkaan riitä kriittisten ja syvällisten näkökulmien esittämiseen. Mielestämme kriittinen tarkastelutapa ei ole sidottu ainoastaan resurssiin. Kyse on myös toimittajien tahdosta, ammattitaidosta ja kunnianhimmasta. (Ks. myös Laine 2011, 321–323.)

Keskipisteessä menestyminen

Journalismi ja myös urheilujournalismi ovat kiinteässä vaikutussuhteessa ympäröivän yhteiskunnan sekä kulttuurin kanssa. Urheilujournalismin ja huippu-urheilun menestyskeskeisyys on sidonnainen yhteiskunnallisiin arvostuksiin. (Järvinen 1994, 126.) Urheilutoimittajien maailmankuvassa ja sitä kautta urheilujournalismissa urheilun menestysarvo on erityisen korostunut (Itkonen ym. 2008, 29). Urheilua pidetään hyveenä, jonka itseisarvoa ei tarvitse kyseenalaistaa ja näin voidaan keskittyä menestysarvoon.

Koska urheilua seuraava yleisö rakastaa omiensa voittoja, kaupallisesti kannattavinta urheilujournalismia ovat kansallistunnetta pönkittävät menestyskertomukset. Myös huippu-urheilua tukevat yhteistyökumppanit haluavat, että urheilumediassa käsitellään näkyvimmin menestyneimpiä urheilijoita. Urheilijoiden media-arvo määräytyykin pitkälti heidän menestyksensä pohjalta. (Ilmanen ym. 2004, 16–18.) HS:n tennisuutisointi vahvistaa käsitystä. Uutisointi keskittyy yksipuolisesti huippu-urheiluun ja mitä menestyneempi urheilija on kyseessä, sitä näkyvämmän hänestä raportoidaan.

Jarkko Nieminen on koko 2000-luvun ajan ollut suomalaisen tenniksen keulakuva. Vuosi 2009 oli kuitenkin Niemiselle vaikea. Hän oli kolme kuukautta sivussa peleistä rannevamman takia. Vuoden lopussa Niemisen ATP-ranking (88) oli huonoin sitten vuoden 2000, jolloin hän siirtyi amatööriläiseksi. HS seurasi kuitenkin Niemistä tiiviisti. Juttujen lukumäärävertailun perusteella kaikista vuoden 2009 tennisjutuista 29 prosenttia käsitteli Niemistä. Suomalaispelaajista julkaistuista jutuista Niemis-uutisoinnin osuus oli 53 prosenttia. Oli kyse sitten loukkaantumisista, sairasteluista tai haastajatasen kisoista, Nieminen säilyi otsikoissa. Ja vaikka vuosi oli vaikea, menestykseen jaksettiin uskoa. *Puolivälieräottelu Oliver Rochusia vastaan oli ensimmäinen todellinen testi. Se päättyi takaiskuun, mutta antoi merkkejä uudesta tulemisesta.* (HS 24.10.2009.)

Vaikka tenniksestä julkaistiin runsaasti myös taustoittavia juttuja, niissäkin uutisoinnin kohdetta lähestyttiin samasta menestyskeskeisestä näkökulmasta kuin tiedottavissa jutuissa. Esimerkiksi Jarkko Niemisen henkilöhaastattelussa käsitellään muitakin kuin urheiluun liittyviä asioita, mutta urheiluun liittyvät asiat ovat kuitenkin jutussa painoarvoltaan vähäisempiä kuin tieto siitä, että urheilija on palaamassa tenniksen huipulle. Jutun pääotsikko, *Nieminen hinkuu jo tositoimiin* (HS 19.7.2009), viestii olennaisen: keskiössä ovat ottelut ja ennen kaikkea niissä menestyminen. Menestyskeskeisyys luonnehtii koko laadullista tennisaineistoa, niin juttuihin valittuja aiheita, niissä esitettyjä näkökulmia kuin sanavalintojakin.

Valittujen näkökulmien ohella olennainen juttutyyppistä tekemämme havainto on, että aineisto on melko yksipuolinen ja kaavamainen. Esimerkiksi havainnollistavaa grafiikkaa sisältyy ainoastaan kahteen juttukokonaisuuteen ja vuorovaikutteisuus HS:n verkkolehden kanssa rajoittuu yksittäisiin tulosmainintoihin. Lukijagallupit ja asiantuntijoiden kiertohaastattelut puuttuvat kokonaan. Tyypillisimmillään tennisuutisointi koostuu otteluraportista ja sen oheen liitetystä suppeasta kommentista.

Urheilutoimittajan vaimennettu puheääni

Jutuissa esiintyviä puheääniä tarkastelemalla esitämme, miten HS:n urheilutoimittajat ilmaisevat mielipiteitään? Puheäänten tarkastelu ei ole selvärajaista tekstissä esiintyvien henkilöiden tai itse kirjoittajan kommenttien erottelua, sillä moninaiset puheäänit nivoutuvat uutis-teksteissä hienovaraisiksi verkostoiksi. Puheäänit eivät esiinny teksteissä tasapuolisesti, sillä toisia korostetaan ja toisia marginalisoidaan. Jotkut puheäänit voivat saada painoarvoa esimerkiksi ollessaan osa toimittajan puhetta. (Ks. Fairclough 1997, 105–108.) HS:n tennisjutuissa urheilijoiden kommentit on muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta erotettu sitaatein muusta tekstistä. Tällä tavalla toimittajan ja urheilijan näkemysten välistä rajaa pidetään tiukasti yllä. Toimittajat käyttävät jutuissa vähän niin sanottua epäsuoraa esitystapaa, jolla he tiivistäisivät omin sanoin haastateltavan ajatuksia ja kommentteja. Tiivistämisellä pyritään eri puheäänten välisen rajan häivyttämiseen, kun taas sitaateissa olevat kommentit erottuvat selvästi muusta tekstistä. (Ks. emt., 107.)

Mielenkiintoinen tennisjutuissa esiintyvistä puheäänistä tekemämme havainto on, että analyttisimpiä sisältöjä ovat urheilijoiden tai toimituksen ulkopuolisten asiantuntijoiden esittämät ja muusta tekstistä sitaatein erotetut näkemykset. Urheilijat muun muassa arvioivat pelin tapahtumia, omaa ja vastustajan suoritusta sekä ilmaisevat tunteitaan. HS:n urheilutoimittajat käyttävät urheilijoiden tulkintoja rakennusosina kaikissa laajoissa tennisjutuissa. Tämä on ymmärrettävää, sillä urheilijoiden näkemykset monipuolistavat tapahtumaraportointia ja tarjoavat lisätietoa ottelutapahtumat sähköisistä viestimistä seuranneille lukijoille.

Pelasin omaa aggressiivista peliäni, Kontinen sanoi, mutta myönsi, ettei se ihan purrut. Parempi pelaaja yleensä pystyy nostamaan tasoa. Tämä löysi ekstralynnin, kun tarvitsi sitä, Kontinen sanoi Baghdadistista. (HS 19.9.2009.)

Toimittajien personoitujen mielipiteiden määrä sanomalehtien urheilusivuilla on lisääntynyt ja merkitys kasvanut (ks. esim. Laine 2011, 221). Ajatuksena on, että lukijat haluavat tietää, mitä mieltä heidän suosikkitoimittajansa on tapahtumista (Virtapohja 2006, 130–131). Pietilä ja Sondermann (1994, 305) esittävät, että urheiluuutisoinnin viihteellisen luonteen takia HS:n urheilusivuilla oman mielipiteen ilmaiseminen on helpompaa kuin lehden muilla osastoilla. Suhteessa sanottuun on yllättävää, että HS:n tennisjutuissa toimittajien puheääni esiintyy kuitenkin varsin vaimeana. Mielipiteet ilmaistaan harvoin suorasanaisesti ja personoituen. Aihevalinta ja siihen valittu tulokulma ovat jo toki sellaisenaan mielipiteitä, mutta toimittajien henkilökohtaiset näkemykset välittyvät teksteistä harvoin selkeästi. Yksi osoitus tästä on, että toimittajien näkemykset ovat lähes poikkeuksetta yhteneviä urheilijoiden kanssa. Toimittajat eivät paljoa kyseenalaista eivätkä kritisoi urheilijan näkemyksiä.

Purasen (2000, 26) mukaan kolumnityyppiset kommentit ovat ainoita juttutyyppisiä, joissa suomalaistoimittajat kokevat voivansa ottaa kantaa. HS:n urheilutoimittajien puheäänien ja personoitujen mielipiteiden olettaisi siten erottuvan selkeästi ainakin kommentteiksi nimetyistä mielipidejutuista. Myös lehden tennistä käsittelevissä mielipidejutuissa toimittajien puheäänit ovat kuitenkin varsin vaimeita ja personoitumisen sävyt laimeita.

YHTEENVETO JA POHDINTA

Tutkimuksemme päätulokset mukailevat monilta osin urheilujournalismin liitettyjä ja kliseisiksiin muodostuneita käsityksiä. Tällainen saattaa herättää kysymyksen, olemmeko antaneet aiemmin tutkitun ohjata tulkintoja, onko analyysiä sittenkään tehty aineistolähtöisesti? Pohdimme asiaa kriittisesti julkaisuprosessin loppuvaiheessa. Yksiselitteinen vastauksemme on, että analyysi on tehty aineistolähtöisesti. Se, että tutkimustulokset ja esittämämme pohdinnat mukailevat aiemmin urheilujournalismista sanottua osoittaa, miten vakiintuneita tietyt urheilujournalismin konventiot ovat.

Tennisuutisoinnin perusteella HS:n urheilujournalismi on tuloskeskeistä. Tulos- ja tilasto-osioiden ohella tulokset näkyvät vahvasti niin otteluselostuksissa kuin toimittajien kommenttioissaakin. Urheilutoimittajat tarjoavat harvoin selityksiä lopputuloksiin vaikuttaneista tekijöistä, ja silloinkin syitä lopputulokseen haetaan usein tilastoista. Tuloskeskeisyyden seurauksena HS:n urheilujournalismi pohjautuu monilta osin faktatietoihin. Toisaalta mediassa tapahtuva, faktatiedon ja viihteen välisen rajan hölymisenä ilmenevä, sisäisen rakenteen muutos (ks. Fairclough 1997, 21) näkyy myös HS:n urheilujournalismissa. Faktatiedot ja fiktiiiviset ilmaukset sekoittuvat toisiinsa, sillä urheilutoimittajien käyttämä kieli on tunnepitoista ja liioittelevaa. Jutuissa yhdistyvät sekä urheilujournalismin että urheiluviihteen piirteet.

Tulospainotteisessa urheilu-uutisoinnissa huomio kohdistetaan voittajiin ja muihin menestyjiin. Piirre on ymmärrettävä, koska voittojen metsästys heijastaa urheilun syvintä olemusta, kilpailua paremmuudesta. Paitsi urheilijat, myös mediayleisöt ja sponsorit janoavat voittoja. Eniten arvostetaan kansainvälistä menestystä, mikä puolestaan vaikuttaa urheilutoimittajien aihevalintaan: mitä menestyneempi urheilija, sitä enemmän hänestä kirjoitetaan. Samalla sekä juttujen aihekirjo että niiden tarkastelutavat kuitenkin yksipuolistuvat.

Urheilu-uutisten tehtäväksi on nimetty muun muassa yhteisöllisyyden ilmentäminen, lukijan viihdyttäminen ja informaation välittäminen. Analysoimissamme aineistoissa täytyivät viihdyttämisen ja informaation välittämisen tehtävät. Myös yhteisöllisyyden ilmentämisestä oli merkkejä, mutta suomalaisten tennispelaajien kansainvälinen menestys ei tarjonnut tähän riittävästi aineksia. Mikäli tutkimuskohteena olisi ollut esimerkiksi kansanjuhlien raportointiin päättynyt miesten jääkiekon vuoden 2011 MM-kisauutisointi, tutkimustekstit olisivat luultavimmin ilmentäneet yhteisöllisyyttä toisella tapaa.

Journalismin perusarvoihin luettavaan kriittisyyteen aineksia aineistossamme olisi ollut, mutta toimittajat esittivät kritiikkiä verrattain vähän. Esimerkiksi huippu-urheilun rakenteisiin kritiikkiä ei kohdennettu ja esitetyn suorituskritiikin sävy oli laimea. Toimittajat myönteilivät urheilijoiden kommentteja tai pidättäytyivät tapahtumien neutraalissa kuvailussa. Tapahtumaraportoinnin ohella urheiluilmiöi-

tä olisi syytä tutkia ja kyseenalaistaa. Urheilu on osa yhteiskuntaa ja sen asemaan olisi syytä pureutua myös ulkoapäin. (Ks. myös Heinilä 2000, 280.)

Urheilutoimittajien kriittisten ja huolellisesti perusteltujen puheäänien voimistuminen olisi toivottavaa. Journalistin ohjeiden mukaisesti lukijoiden on voitava erottaa tosiasiat mielipiteistä ja sepitteellisestä aineistosta, mutta mielipiteet toimittajien tulisi esittää suorasanaisesti sekä personoituen. Mielipideaineiston määrä suomalaisten sanomalehtien urheilusivuilla on lisääntynyt, mutta esimerkiksi toimittajien brändääminen lukijoita kiinnostaviksi tavaramerkeiksi on vielä melko harvinaista (ks. Laine 2011, 229). Tämä on sikäli yllättävää, että lukijoita kiinnostavat tavaramerkit oivaltavine analyyseineen ja personoitune kommentteineen ovat painetun sanan valtteja sähköisten medianuotojen puristuksissa.

Juttutyypikirjoa olisi suositeltavaa monipuolistaa. Etenkin tiedottavien ja taustoittavien juttutyypien välistä rajaa voisi urheiluuutisoinnin kaavamaisuuden takia selkeyttää. Taustoittavat jutut on HS:ssa eroteltu selkeästi erillisiksi juttutyypeiksi, mutta niissäkin toimittajat keskittyvät tuloskeskeisesti huippu-urheilun menestysarvoihin. Taustoittavien juttutyypien suuri määrä huomioiden palstatila juttutyypien monipuolistamiseen on jo olemassa. Tällainen edellyttää kuitenkin työrutiineista irtautumista ja urheiluilmiöihin uusista tulokulmista tarttumista. Osaltaan esteenä ovat rajalliset resurssit ja aikataulukysymykset, mutta kyse on myös tahdosta ja ammattitaidosta. Tuttuja ja turvallisia tapahtumaraportteja sekä runsaasti sitaatteja sisältäviä haastattelujuttuja on helpompi kirjoittaa kuin esimerkiksi analyysejä tai laajoja reportaaseja. On mielenkiintoista nähdä, miten vuoden 2013 alussa tapahtuva siirtyminen tabloidikokoon muuttaa HS:n urheilu-uutisointia. Oletettavaa on, että ainakin tietyt iltpäivälehdille ominaiset juttukäytännöt yleistyvät. Myös HS:ssa meneillään oleva monikanavainen kehitystyö luultavimmin lisää vuorovaikutusta paperi- ja verkkolehden välillä. Analysoimassamme aineistossa tällainen oli hämmästyttävän vähäistä.

Tennisjuttujen perusteella tarkastelemamme HS:n urheilu-uutisoinnin ominaispiirteet herättävät kysymyksiä. Ovatko kritiikkittömät ja kaavamaiset tapahtumaraportit sekä sankarikertomukset sisältöjä, joita sanomalehtien lukijat kaipaavat? Urheilutoimittajat itse kokevat, että syvällisten analyysien sijaan yleisö kaipaa kevyttä viihdettä (Rowe 1999, 37–38), mutta onko tämä myös kuluttajien toive: onko urheilumedia sittenkään juuri sellainen kuin sen halutaan olevan (ks. Nieminen 2001, 85)? Jotta kysymyksiin pystyttäisiin vastaamaan, urheilujournalismin kuluttajien näkemyksiä olisi syytä tutkia. Mediayleisöjen suhtautumista eri urheilumuotoihin on selvitetty laajalti, mutta mielipiteitä raportoinnin kohteista julkaistaviin juttuihin ei ole systemaattisesti tutkittu. Urheilumediat toki vastaanottavat runsaasti palautetta tekemästään työstä, mutta tulkintojen tekeminen kirjavasta mielipidepaljoudesta on haastavaa.

LÄHTEET

- Beck, D. & Bosshart, L. 2003. Sports and Media: Communication Research Trends 22 (4), 3–43.
- Boyle, R. 2006. Sports Journalism: Context and Issues. London: SAGE.
- Brookes, R. 2002. Representing Sport. London: Arnold.
- Dahlén, P. 2008. Sport och medier: Kristiansand: IJ-Förlaget.
- Fairclough, N. 1997. Miten media puhuu. Tampere: Vastapaino.
- Heinilä, K. 2000. Millainen rooli urheilujournalismissa on yhteiskunnassa? Teoksessa: M. Miettinen (toim.) Haasteena huomisen hyvinvointi – miten liikunta lisää mahdollisuuksia? Jyväskylä: Likes, 273–284.
- Heinonen, H. 2004. Hulluna urheilusta – penkkiurheilu ja fanius tutkimuskohdeena. Teoksessa: K. Ilmanen (toim.) Pelit ja kentät: Kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Tutkimuksia 3/2004, 231–247.
- Hujanen, E. 2007. Lukijakunnan rajamilla: Sanomalehden muuttuvat merkityk-

set arjessa. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä studies in humanities 68.

- Ilmanen, K., Itkonen, H., Matilainen, P. & Vuolle, P. 2004. Urheilun julkisuuskuva. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Tutkimuksia 1/2004.
- Itkonen, H. 2001. Viimeiset kuiskaukset: Doping – urheilun, journalismin ja yhteiskuntatutkimuksen kestoahaaste. Liikunta & Tiede 38 (4), 44–47.
- Itkonen, H., Ilmanen, K. & Matilainen, P. 2007. Urheilun sponsorointi Suomessa. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Tutkimuksia 1/2007.
- Itkonen, H., Ilmanen, K., Matilainen, P. & Jaskari, L. 2008. Media urheilun tulkina ja tekijänä. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Tutkimuksia 1/2008.
- Jeanrenaud, C. & Késenne, S. 2006. Sport and the Media. Teoksessa: C. Jeanrenaud & S. Késenne (toim.) The Economics of Sport and the Media. Cheltenham: Edward Elgar, 1–25.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2004. Diskurssianalyysin aakkoset. 3.

painos. Tampere: Vastapaino.

Järvinen, H. 1994. Liikunnan ja urheilun joukkotiedotus. Teoksessa: T. Haukilahti & M. Ilmarinen (toim.) Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisu N:o 90. Jyväskylä: Likes, 121–135.

Kalliokoski, J. 1996. Kieli, tunteet ja ideologia uutisteksteissä. Teoksessa: J. Kalliokoski (toim.) Teksti ja ideologia. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitoksen julkaisuja, 37–97.

Kivioja, P. 2008. Iltapäivälehdet mediakentän ja yhteiskunnan muutoksessa. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Journalismin tutkimusyksikkö. Julkaisu A 106.

Koljonen, K. 2000. Asiamiesten selostuksista ammattilaisten analyysihin: Helsingin Sanomien urheilujournalismi vuosina 1973–1998. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Julkaisu A 95.

Kuusela, M. 1997. Petos kalkkiviivoilla. Journalisti 73 (15), 6.

Kuutti, H. 1993. "Tässä tarvitaan vakavaa urheilujournalismia". Suomalaisen journalismin tutkimus amerikkalaisen investigate reporting-perinteen valossa. Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden laitos. Journalistiikan lisensiaatintyö.

Laine, A. 2011. Urheilujournalismin Suomi–Ruotsi-maaottelu. Vertaileva tutkimus suomalaisten ja ruotsalaisten iltapäivälehtien Ateenan 2004 ja Torinon 2006 olympiauroituksesta. Helsinki: Edita.

Meriläinen, R. 2001. Urheilutoimittajat – nuo journalistikunnan nandiheimolaiset. Fair Play 33 (5), 4–5.

Nieminen, H. 2001. Suomalainen viestintämaisema ja eettinen pluralismi. Teoksessa: H. Nieminen & J. Sihvonen (toim.) Mediatutkimus: Näkökulmia ja karitoituksia. Turun yliopisto. Taiteiden tutkimuksen laitos. Julkaisu A 47, 67–100.

Orell, J. 2001. Urheilu – elämän tärkein sivuseikka. Ydin 36 (4), 14.

Pietilä, K. & Sondermann, K. 1994. Sanomalehden yhteiskunta. Tampere: Vastapaino.

Puranen, T. 2000. "Mä vaan kirjotan..." Laadullinen tutkimus Aamulehden uutistoimittajien yleisösuhteesta. Teoksessa: R. Kunelius & S. Ridell (toim.) Kaksi katetta journalismiin. Tampere: Tampereen yliopisto, 1–81.

Pusa, A. 2004. Urheilua Helsingin Sanomien palstoilla 1904–2004. Päivälehdien museossa 21.1–31.8.2005 pidetyn Hopea ei ole häpeä -näyttelyn aineisto. Helsinki: Päivälehdien museo.

Pänkäläinen, S. 1998. Suomalainen urheilujournalismi. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura.

Rowe, D. 1999. Sport, Culture and the Media. Buckingham: Open University Press.

Räisänen, K. 2012. Poikkeuksellisen kiinnostava maraton. Helsingin Sanomat 2.9.2012, B5.

Seppänen, P. 2002. Lehdistön kirjoittelu on jo kriittisempää ja kovempaa. Fair play 34 (4), 10–11.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuomi, T. & Pyykkönen, T. 1995. Kaikki tieto ei mahdu urheiluruutuun. Teoksessa: T. Pyykkönen (toim.) Kevyt alkusoitto liikuntauralle. Liikuntatieteellisen seuran moniste nro 20. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura, 99–110.

Virtapohja, K. 1998. Sankareiden salaisuudet: Journalistinen draama suomalaista urheilusankaria synnyttämässä. Jyväskylä: Atena.

Virtapohja, K. 2006. Finsk sportjournalistik står inför nya utmaningar. Teoksessa R. Edling ym. (toim.) Idrottshistoriskt symposium 2005. Tukholma: Sveriges Centralförening för Idrottens Främjande, 124–135.

Wanta, W. 2006. The Coverage of Sports in Print Media. Teoksessa: A. Raney & J. Bryant (toim.) Handbook of Sports and Media. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 111–123.